

Plan voor coronaproof onderwijs

Langetermijnvisie voor het
onderwijs tijdens de
coronapandemie

Januari 2022

'Plan voor coronaproof onderwijs' is een samenwerking
tussen Socio Science en Leraren in Actie.
© Alle rechten voorbehouden. 2022.
Foto cover: Freepik.com
Beeldmaterialen: Freepik.com

Voorwoord

Hoe besmettelijker de variant, hoe groter de problemen onder kinderen. Voor de nieuwe omikronvariant lijkt dit zeker op te gaan¹. Om te voorkomen dat scholen (weer) brandhaarden worden en het risico op besmetting voor leerlingen en onderwijspersoneel te beperken, is een plan nodig om het onderwijs zoveel mogelijk coronaproof te maken. Het onderwijs kan pas heropenen als veiligheid en gezondheid van zowel de leerlingen als het onderwijspersoneel voorop staan.

In dit aanbevelingsrapport hanteren we dit voorzorgsprincipe. We pleiten voor een strategie waarin de scholen zoveel mogelijk open kunnen, maar met voorzorgsmaatregelen, zodat ze ook open kunnen blijven. Het waarborgen van kwaliteit en continuïteit van onderwijs voor de kinderen, maar ook voor de maatschappij als geheel, heeft de hoogste prioriteit. Toch mag daarbij niet uit het oog verloren worden dat veiligheid en gezondheid, een veilige werkplek en een gezond leerklimaat belangrijke rechten zijn, die ook gewaarborgd dienen te worden.

Een beleid dat al deze rechten beschermt is van het grootste belang. Door kinderen massaal te testen voordat zij na de schoolsluiting weer deel kunnen nemen aan het onderwijs, houden we de scholen zoveel mogelijk vrij van corona. De scholen kunnen open, als de overheid kan garanderen dat er een zeer stringent testbeleid gevoerd kan worden voor het onderwijs en het bron- en contactonderzoek optimaal functioneert. Zo kunnen kinderen zo veilig als mogelijk hun normale onderwijs genieten en wordt onderwijspersoneel een veilige werkplek geboden.

¹ [CNN: New Omicron variant fills up children's hospitals](#)

Inhoud

Samenvatting	4
Inleiding	6
Voorkom besmettingen	
Hoe verspreidt corona?	8
Mondneusmaskers	9
Afstandsregels	10
Ventilatie en filtratie	10
Hygiëneregels	10
Opsporen besmettingen	
Testen, testen, testen	12
Testen voor aanvang	13
Regelmatig monitoren	13
Testlocaties	13
Quarantaine	14
Bron- en Contactonderzoek	14
Langetermijnvisie	
Preventie	16
Herindeling vakanties	16
Tot slot	18

Samenvatting

Om de veiligheid en de gezondheid op scholen voor leerlingen, onderwijspersoneel te beschermen en verspreiding naar de samenleving te beperken, moet de overheid in haar beleid:

- Het verhoogde risico op besmetting onder leerkrachten erkennen²,
- De zeer makkelijke overdraagbaarheid van de omikron-variant in beschouwing nemen en erkennen dat hierdoor extra risico's ontstaan voor onderwijs op school en de veiligheid en gezondheid van leerlingen, onderwijspersoneel en hun naasten³,
- De rol van aerogene verspreiding serieus nemen⁴,
- De boostershot niet als dekkende bescherming beschouwen, gezien de onzekerheid die bestaat over de duur en de mate van bescherming^{5,6},
- Erkennen dat vaccinatie niet voldoende beschermt tegen infectie en dat het risico op ziekte en langdurig covid⁷ voor leerlingen, leerkrachten en hun naasten alsnog sterk verminderd moet worden,
- De scholen pas heropenen als alle leerlingen en leerkrachten vóór de eerste schooldag getest kunnen zijn met een gevalideerde test, zodat de scholen zoveel mogelijk coronavrij van start kunnen⁸,
- Om de scholen zoveel mogelijk vrij te houden van corona, overgaan tot mitigatie op scholen⁹,
- Erkennen dat mitigatie op scholen niets afdoet aan toegankelijkheid en/of kwaliteit van onderwijs,
- Erkennen dat mitigatie geen effect heeft op het mentale welzijn van leerkrachten en leerlingen,

² [Vooraf personeel op basisscholen kreeg corona](#)

³ [Schools grapple with omicron variant surge](#)

⁴ [RIVM: Verspreiding SARS-CoV-2](#)

⁵ [Protection against Omicron wanes 10 weeks after booster jab, experts warn](#)

⁶ ["If you're boosted, you have really high levels of neutralizing antibodies. But there are some worrying models that suggest the 70%-75% number may not hold."](#)

⁷ [Do vaccines protect against long COVID? What the data say](#)

⁸ [Israel hands every child a DIY virus test, in bold bid for safe school restart](#)

⁹ [Model-driven mitigation measures for reopening schools during the COVID-19 pandemic](#)

- Erkennen dat mitigatie zal bijdragen aan het creëren van een veilige en gezonde werkplek voor leerkrachten¹⁰,
- Erkennen dat mitigatie zal bijdragen aan de continuïteit en de kwaliteit van onderwijs omdat klassen/scholen minder vaak in quarantaine zullen hoeven en minder leerkrachten en leerlingen ziek zullen worden,
- Erkennen dat de richtlijnen van het RIVM te zeer afwijken van de internationale normen voor het onderwijs,
- De richtlijnen van het ECDC¹¹ en de WHO¹² overnemen en instellen als minimumeisen voor heropening van scholen, waaronder de afstandsregels (min. 1 meter), het verkleinen van groepsgroottes, hybride onderwijs, het dragen van een mondkapjes tijdens de les, hygiëneregels, ventilatie-eisen¹³ en een stringent test- en quarantainebeleid voor onderwijspersoneel en leerlingen,
- Erop toezien dat scholen zich houden aan deze minimumeisen en waar nodig de scholen die daar zelf (op korte termijn) niet aan kunnen voldoen, te faciliteren om een gezond binnenklimaat¹⁴ en een gezonde omgeving voor leerkrachten en leerlingen te verzorgen,
- Erkennen dat de zelftest niet betrouwbaar genoeg is en onderwijspersoneel niet afhankelijk mag zijn van de eigen verantwoordelijkheid van leerlingen en hun ouders voor hun veiligheid en welzijn¹⁵,
- Daarom voor onderwijspersoneel en leerlingen een apart en zeer laagdrempelig testbeleid voeren, te investeren in testcapaciteit, testlocaties en middelen voor het onderwijs, waarbij periodiek testen van onderwijspersoneel en leerlingen (bijvoorbeeld door inzet van lollytests en het testen van volledige klassen en/of scholen tegelijkertijd) mogelijk en makkelijk wordt.

¹⁰ [Considerations for mitigating COVID-19 related risks in schools](#)

¹¹ [ECDC: Children and role of school settings in transmission](#)

¹² [WHO speaks on: Highest COVID-19 cases are among children](#)

¹³ [School Ventilation: A Vital Tool to Reduce COVID-19 Spread](#)

¹⁴ Ventilatie, CO2-meters en hepa filters in alle binnenruimtes

¹⁵ [How reliable are covid-19 lateral flow tests for detecting omicron?](#)

Inleiding

Op maandag 6 december 2021 sprak Dr. Hans Kluge, de directeur van de Europese afdeling van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO), bij een persconferentie over de risico's van verspreiding via scholen. Het is altijd het standpunt van de WHO geweest dat de scholen de hoogste prioriteit moeten krijgen. 'Als laatste sluiten en als eerste weer open', is een bekende uitspraak van de WHO. Maar niet tegen alles in, zei Kluge. We moeten erkennen dat kinderen volwassenen kunnen besmetten en daarom maatregelen treffen op scholen om verspreiding te voorkomen.

De omikron-variant stelt ons voor nieuwe moeilijkheden in het onderwijs. Doorgaan zoals we deden, kan niet meer. Tot nu toe zijn er nauwelijks voorzorgsmaatregelen getroffen op scholen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat veel scholen in het laatste kwartaal van 2021 te maken kregen met zieke leerkrachten en leerlingen. Om dat in de toekomst te beperken, zijn meer voorzorgsmaatregelen op scholen nodig. In dit rapport worden concrete voorstellen beschreven om veiligheid en gezondheid op scholen zoveel mogelijk te waarborgen.

Scholen kunnen verantwoord open als het beleid gericht is op:

1. Voorkomen van besmettingen

Als er in de regio rond de school sprake is van veel besmettingen, er sprake is van te weinig testcapaciteit en/of het bron- en contactonderzoek (BCO) niet naar behoren functioneert, zijn mitigatiemaatregelen op scholen noodzakelijk.

2. Snel opsporen van besmettingen

Alle kinderen en leerkrachten worden regelmatig en proactief getest.

3. Voorkomen van verdere verspreiding

Hygiëneregels, afstandsregels, mondneusmaskers, goede ventilatie, kleinere groepen, afwisselend online onderwijs en een goed test- en quarantainebeleid zorgen voor een rem op mogelijke verspreiding onder leerlingen en onderwijspersoneel.

Voorkom besmettingen

Hoe verspreidt corona?

Volgens het RIVM verspreidt het coronavirus zich als volgt:

“Een persoon met COVID-19 maakt in zijn lichaam miljoenen kopieën aan van het virus. Deze kopietjes of deeltjes zitten vooral veel in de longen, maar ook op andere ‘natte’ plekken, zoals je keel of neusholte. Als je bijvoorbeeld schreeuwt, niest of hoest, komen er behalve lucht ook veel druppeltjes uit je longen, keel of neusholte naar buiten. **Het virus kan anderen besmetten via deze druppeltjes, vooral door nauw contact op minder dan 1,5 meter.** Dit kan door:

- Inademen van de kleinste druppeltjes
- Druppeltjes die in je ogen, je neus en mond komen, bijvoorbeeld doordat een besmettelijk persoon niest of hoest
- Aanraken van je neus, mond en ogen met je handen waarop het SARS-CoV-2 virus aanwezig is.”¹⁶

¹⁶ [RIVM: Verspreiding SARS-CoV-2](#)

“Hoe groter de afstand, hoe kleiner de kans op besmetting. Dit komt doordat de grotere druppels niet zo ver komen. En de kleinste druppels verdunnen over een grotere afstand. Ook een goede luchtverversing draagt bij aan het voorkomen van verspreiding.”

RIVM – 21 december 2021

Uit de gegevens van het RIVM blijkt dat afstand houden op school en in de klaslokalen een effectieve maatregel is om het risico op besmetting te verminderen. Het ECDC en de WHO adviseren in klaslokalen minimaal 1 meter afstand tussen leerlingen in acht te nemen. Toch lijkt die afstand geen afdoende maatregel, als het binnenklimaat niet op orde is, of wanneer een variant extra besmettelijk is.

Volgens het RIVM kan besmetting “[o]nder bepaalde omstandigheden ... ook plaatsvinden via virusdeeltjes die in de kleine druppeltjes (aerosolen) een grotere afstand kunnen afleggen. Bijvoorbeeld in ruimtes waar geen of te weinig ventilatie is en/of waar veel mensen, vooral voor een langere tijd, bij elkaar zijn”. Op scholen met een slecht binnenklimaat en/of bij een extra besmettelijke variant (als de omikron-variant) is een beleid nodig waarbij – naast afstand tussen leerlingen onderling en leerlingen en leerkrachten – ook mondneusmaskers ingezet worden.

Mondneusmaskers

De overheid zou via de school moeten voorzien in N95 of FFP2 maskers voor onderwijspersoneel en leerlingen (met ouders of verzorgers) met verhoogd risico op ernstig Covid-19, zodat ook zij zonder extra risico op school aanwezig kunnen zijn. Als er sprake is van veel verspreiding in de samenleving, zouden zowel leerkrachten als leerlingen (vanaf 7 jaar) in alle ruimtes binnen de school een mondneusmasker moeten dragen, ook tijdens de lessen.

Afstandsregels

“Hoe kleiner de afstand, hoe groter het risico op besmetting.”

Omdat SARS-CoV-2 zich verspreidt voordat je symptomen hebt, is het niet altijd even makkelijk de besmettelijke personen eruit te halen. Zeker voor kinderen verloopt een besmetting met het virus vaak ongemerkt¹⁷. Daarom is het belangrijk om op scholen de afstand tussen leerlingen onderling en tussen leerlingen en leerkrachten te vergroten, zodat besmetting via grote druppels geen kans krijgt. Als er sprake is van gemeenschapstransmissie, moeten scholen direct overschakelen naar een systeem waarbij leerlingen onderling minimaal 1 meter afstand van elkaar houden, zowel binnen de klas als in andere gezamenlijke ruimten. Dit is conform de richtlijnen van zowel de WHO¹⁸ als het ECDC¹⁹.

Ventilatie en filtratie

“[I]n ruimtes waar geen of te weinig ventilatie is en/of waar veel mensen, vooral voor een langere tijd, bij elkaar zijn ... kan besmetting plaatsvinden via virusdeeltjes die in de kleine druppeltjes (aerosolen) een grotere afstand kunnen afleggen.”

Om het risico op aerogene verspreiding te minimaliseren, dient iedere school te beschikken over de juiste ventilatiemogelijkheden, dient er per lokaal toe te kunnen worden gezien op de kwaliteit van het binnenklimaat (Co2 meters) en dient de lucht goed gefilterd te kunnen worden. Goede ventilatie is een essentieel middel om de verspreiding van het virus in de schoolgebouwen te verminderen²⁰. Zowel de WHO²¹ als het ECDC²² adviseren de luchtkwaliteit in gebouwen te verbeteren.

Hygiëneregels

Hoewel er geen gevallen bekend zijn van besmetting via objecten, blijft hygiëne op scholen belangrijk.

¹⁷ [LCI: Handreiking contact- en uitbraakonderzoek COVID-19 bij kinderen \(0 t/m 12 jaar\)](#)

¹⁸ [WHO: Coronavirus disease \(COVID-19\): Schools, Q&A](#)

¹⁹ [ECDC: Children and role of school settings in transmission](#)

²⁰ [School Ventilation: A Vital Tool to Reduce COVID-19 Spread](#)

²¹ [Roadmap to improve and ensure good indoor ventilation in the context of COVID-19](#)

²² [COVID-19 in children and the role of school settings in transmission - second update](#)

Opsporen besmettingen

Testen, testen, testen

Uit: [De Stentor](#)

Het testen van kinderen heeft in het overheidsbeleid nooit een belangrijke plek ingenomen. Lange tijd was het testen van kinderen zelfs niet mogelijk, of werden ouders actief ontmoedigd om hun kinderen te laten testen. Tegenwoordig is het wel mogelijk om kinderen te laten testen, maar is de noodzaak en het belang van een stringent testbeleid nog altijd niet tot het overheidsbeleid doorgedrongen.

Testen voor aanvang

Om scholen zoveel mogelijk open te kunnen houden, is het van belang de besmettelijke leerlingen zo snel mogelijk te kunnen opsporen. Voor aanvang van ieder schooljaar en voor hervatting van het onderwijs na vakanties, is testen ook een goede screeningstool om besmettelijke leerlingen te identificeren, zodat de scholen zoveel mogelijk coronavrij van start kunnen. Het succes van Israël in het terugdringen van de deltavariant wordt vaak toegeschreven aan de boosters. Maar Israël vroeg ook van leerlingen om voor aanvang van het schooljaar te testen, zodat zij de scholen zoveel mogelijk vrij konden houden van corona²³. Met goede mitigatiemaatregelen is het Israël redelijk gelukt om verspreiding van de deltavariant via scholen te beperken.

Regelmatig monitoren

Om goed zicht op transmissie te krijgen en te houden, is laagdrempelig en zeer regelmatig testen van alle kinderen noodzakelijk. Investeer daarom in zogenaamde sabbeltesten (of lollytesten) voor kinderen. Door de testen te clusteren per klas, kan met deze testmethode geïdentificeerd worden in welke klassen zich besmettelijke leerlingen bevinden. In de klassen met een positieve uitslag kan dan individueel getest worden, zodat besmettelijke leerlingen in quarantaine geplaatst kunnen worden. Als leerlingen en onderwijspersoneel daarnaast regelmatig een zelftest doen, kan zoveel mogelijk voorkomen worden dat besmettelijke personen op school komen.

Testlocaties

Door het vestigen van meer testlocaties wordt testen laagdrempeliger. Om het onderwijs prioriteit te geven, zou iedereen die zich binnen het onderwijs begeeft gebruik moeten kunnen maken van een *test-fastlane*: binnenlopen zonder afspraak en razendsnel beschikken over de uitslag.

²³ [Israel hands every child a DIY virus test, in bold bid for safe school restart](#)

Quarantaine

Soepeler quarantaineregels voor kinderen dan voor volwassenen hebben ongetwijfeld bijgedragen aan de verspreiding via scholen. Door testen laagdrempeliger te maken en beter te monitoren op besmettingen, zullen leerlingen steeds minder vaak in quarantaine hoeven. Om de scholen zoveel mogelijk vrij te houden van corona, is het echter wel noodzakelijk dat kinderen thuisblijven als zij in aanraking zijn geweest met een besmet persoon (onafhankelijk van de vaccinatiestatus) of zelf mogelijk besmettelijk zijn.

Bron- en contactonderzoek

Als het bron- en contactonderzoek niet naar behoren functioneert, betekent dit dat er geen zicht is op de verspreiding. We gaan er dan vanuit dat de scholen zich in een gebied bevinden waar gemeenschapstransmissie is. Opsporing van besmettingen via scholen zou de prioriteit moeten krijgen binnen het BCO-programma. In die perioden werkt het dragen van een mondneusmasker bovenop het in acht nemen van de afstandsregels – in alle ruimten van het schoolgebouw, ook tijdens de lessen – effectief tegen verdere verspreiding.

Langetermijnvisie

Preventie

In een traject voor 'langetermijnvisie' onderzoekt de overheid mogelijkheden om het onderwijs zo min mogelijk hinder te laten ondervinden van de coronapandemie. Opties die genoemd worden zijn: het verplaatsen van de grote vakantie naar de winter en een thuisonderwijsplan voor alle scholen. Daarmee erkent de overheid dat verspreiding via scholen problematisch is, maar verzuimt oplossingen te zoeken die het meest voor de hand liggen, namelijk: het voorkomen van besmettingen en verspreiding.

De overheid schat in dat corona grotendeels seizoensgebonden is en ziet daarom meer mogelijkheden om activiteiten te laten plaatsvinden in de zomer dan in de winter. Het is echter maar zeer de vraag of het virus zich iets aantrekt van de seizoenen, aangezien de zomer bij uitstek ook een periode is waarin scholen niet bijdragen aan verspreiding. Het is dan ook zeer goed mogelijk dat het veronderstelde seizoenseffect een schoolvakantie-effect kan blijken te zijn.

Voordat de overheid drastische veranderingen in het onderwijs doorvoert, zou eerst ten volle ingezet moeten worden op het treffen van preventieve maatregelen. 'Leven met het virus' vraagt allereerst een ander bewustzijn en een andere manier om met besmettelijke ziekten om te gaan. De scholen zouden zeker bij kunnen dragen bij het internaliseren van meer preventief gedrag.

Nederland is een van de weinige landen ter wereld waar de basisscholen tot voor kort zonder enige voorzorg open waren en waar zelfs besmettelijke kinderen onderwijs op school konden krijgen. Ook in het voortgezet onderwijs zijn maar mondjesmaat voorzorgsmaatregelen getroffen.

Het OMT adviseert telkenmale geen maatregelen te treffen in het onderwijs vanwege "wetenschappelijk bewijs dat als kinderen niet naar school kunnen (basisonderwijs en voortgezet onderwijs) dat tot schade in hun ontwikkeling kan leiden"²⁴.

²⁴ [130° OMT advies](#)

Voorzorgsmaatregelen op scholen echter, worden vrijwel overal ter wereld succesvol en zonder problemen voor de ontwikkeling getroffen. Voorzorg op scholen voorkomt uitval van onderwijspersoneel en leerlingen, verspreiding binnen scholen en naar de samenleving. Het dragen van een mondneusmasker tijdens de les, regelmatig testen en een gezond binnenklimaat doen niets af aan de ontwikkeling van kinderen.

De overheid zou moeten erkennen dat mitigatie op scholen niets afdoet aan toegankelijkheid en/of kwaliteit van onderwijs, dat mitigatie geen effect heeft op het mentale welzijn van leerkrachten en leerlingen en dat het juist zal bijdragen aan het creëren van een veilige en gezonde school voor leerlingen en leerkrachten²⁵. Mitigatie op scholen zal bijdragen aan de continuïteit en de kwaliteit van onderwijs omdat klassen/scholen minder vaak in quarantaine zullen hoeven en minder leerkrachten en leerlingen ziek zullen worden,

Herindeling vakanties

Hoe goed voorzorgsmaatregelen zullen werken, is sterk afhankelijk van de implementatie van plannen voor veilig onderwijs door de overheid, de scholen, de ouders en leerlingen. Soms is het wellicht noodzakelijk om circuit-breakers in te zetten. De schoolvakanties kunnen een harde knip geven in transmissieketens.

Het verplaatsen van de grote vakantie naar de winter, zal tot gevolg hebben dat er in de winter weliswaar minder verspreiding zal zijn, maar het probleem verplaatst wordt naar de zomer. Bovendien vraagt een dergelijk plan om een andere organisatie van het onderwijs.

Beter zou het zijn een extra vakantieweek te plakken aan de herfstvakantie, zodat de verspreiding in het najaar minder snel toeneemt. In combinatie met een stringent testbeleid, goede naleving van quarantaineregels en mitigatie op scholen, zou dit voor het onderwijs meer doen dan de plannen die de overheid momenteel verkent.

²⁵ [Considerations for mitigating COVID-19 related risks in schools](#)

Tot slot

Al sinds het begin van de pandemie is het onderwijs niet alleen een belangrijke bron van discussie, maar ook een belangrijke bron van verspreiding van het coronavirus. In Nederland lijken er steeds slechts twee mogelijkheden: of de scholen zijn volledig open zonder noemenswaardige voorzorgsmaatregelen, of de scholen worden gesloten.

Na bijna twee jaar pandemie is het tijd voor een meer eerlijke en open kijk op het onderwijs, de belangen en de ontwikkeling van kinderen en jongeren, maar ook over de veiligheid en de gezondheid van onderwijspersoneel. De scholen zijn geen coronavrije havens, kinderen zijn geen eilanden. De scholen zijn onderdeel van de gemeenschap. Kinderen en jongeren hebben sociale banden met oudere generaties. Covid-19 kan ook voor kinderen nare gevolgen hebben. Binnen het onderwijs zijn mensen werkzaam die zelf een verhoogd risico hebben of met mensen samenleven die meer risico lopen. Voor sommigen is het een schier onmogelijke taak om mantelzorg te combineren met hun werk op school. En omdat er nauwelijks effectieve maatregelen getroffen worden, hebben zowel kinderen als onderwijspersoneel veel te maken met quarantaines. Het lerarentekort maakt de organisatie van het onderwijs voor scholen steeds moeilijker.

Het mag in het belang van kinderen lijken om in het onderwijs zo min mogelijk voorzorgsmaatregelen te treffen, maar in de praktijk blijkt dat juist het ontbreken van verzorging moeilijke situaties veroorzaakt. Als scholen een rol blijven spelen in de verspreiding, betekent dat niet alleen een verhoogd gezondheidsrisico voor alle personen die direct of indirect aan de scholen verbonden zijn, maar ook dat de maatschappij langer op slot moet. Dit heeft ook effect op het welzijn van kinderen. Omdat sectoren gesloten zijn bijvoorbeeld, omdat hun leerkracht (langdurig) ziek wordt, of omdat hun ouders werk of inkomen verliezen. Een eerlijk beleid voor scholen houdt rekening met al die sociale verbanden binnen de samenleving, waar kinderen en de scholen een onderdeel van uitmaken.